

اولین همایش ملی پدافند غیرعامل در حوزه دریای خزر آبان ماه ۱۳۹۵، دانشگاه کیلان

بررسی دفاع هوشمندانه با تاکید بر نقش پدافند غیرعامل در تقویت بنیه های دفاعی کشور در دیدگاه ها و بیانات مقام معظم رهبری

فرهاد کیانی فلاورجانی

عضو اتاق فکر شورای پدافند غیرعامل استانداری هرمزگان - دانشگاه صنعتی مالک اشتر -

مجتمع دانشگاهی مواد و فناوری های ساخت پژوهشکده هرمزگان

Aerospace_۶۲@yahoo.com

خلاصه

پدافند غیرعامل موضوعی است که امروزه نیروهای نظامی و غیرنظامی کشورهای دنیا را درگیر خود کرده و ج.ا.ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی که در نظام منطقه ای و بین المللی دارد، از این امر مستثنی نیست. این نوع پدافند، دفاع از سرمایه های ملی نظیر کارخانجات، تأسیسات نفتی و حتی هسته ای، نیروی انسانی که مغز متفکر جامعه است، و... می باشد. در اجرای صحیح پدافند غیرعامل باید نیروهای زبده و متعهدی را در اختیار داشت که بتوانند به بهترین شکل ممکن، این نوع پدافند را به اجرا درآورند. دفاع غیرعامل مکمل دفاع عامل، صلح آمیزترین و معقول ترین روش دفاعی است که کاهش آسیب پذیری زیرساخت های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم و پایداری ملی را به دنبال دارد. به دلیل اهمیت موضوع پدافند غیرعامل و به منظور ترویج فرهنگ آن در حوزه های مختلف و همچنین فعال سازی توانایی های موجود در کشور به میمنت سالروز صدور فرمان تشکیل کمیته (سازمان) پدافند غیرعامل، "هشتم آبان ماه" به عنوان روز پدافند غیرعامل تعیین و این روز در تقویم کشوری درج و به نیروهای مسلح و دیگر دستگاه ها و سازمان ها جهت اجرا ابلاغ گردید. همچنین رهبر انقلاب اسلامی سیاست های کلی نظام در امور «پدافند غیرعامل» را نیز ابلاغ نمودند. پیش نویس این سیاست ها پیش از این در مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه و به محضر حضرت آیت الله خامنه ای تقدیم شده بود. یکی از بهترین دلایل پدافند غیرعامل وابستگی نزدیک این موضوع با حوزه مدیریت بحران سوانح طبیعی است. مقام معظم رهبری با اشراف کامل بر نقش دفاع در پایداری کشور اهمیت پدافند غیرعامل را بارها به مسئولان و کارگزاران نظام مقدس جمهوری اسلامی هشدار دادند. در این مقاله با بررسی نقش دفاع هوشمندانه و پدافند غیرعامل در افزایش توان دفاعی کشور و در بیانات مقام معظم رهبری پرداخته می شود.

کلمات کلیدی: رهنمودهای مقام معظم رهبری، پدافند غیرعامل، دفاع هوشمندانه

مقدمه

این پدافند غیرعامل از طریق توسعه ظرفیت های دفاعی و ارتقای آستانه تحمل عمومی، ضمن افزایش توان بازدارندگی ملی و مقاومت مردمی، تردید اساسی را در اراده تهاجمی دشمن ایجاد می نماید. در سال ۱۳۸۲ طی فرمانی، دستور تشکیل کمیته دائمی سازمان پدافند غیرعامل صادر شد. پس از ابلاغ این فرمان در طی مدت کوتاهی، همه دستگاه های دولتی از جمله لشکری و کشوری، درگیر این بحث شدند. مجمع تشخیص مصلحت در راستای تدوین سیاست های کلی نظام، در بخش پدافند غیرعامل فعال شده و مصوبه هایی را تصویب نمود؛ در یکی از مواد مصوب، با تعیین مرکزی در دولت برای تدوین، طراحی، برنامه ریزی، تعیین ضوابط، استانداردها و آیین نامه های پدافند غیرعامل، دستگاه های ذی ربط این بخش را فعال و راه اندازی نمود. به منظور پیش بینی سازوکار لازم برای تهیه طرح های مشتمل بر ایمن سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح ها، برنامه ها و مدیریت نهادهای مسئول در دو حوزه پدافند غیرعامل و حوادث غیرمترقبه در جهت هم افزایی و کاهش هزینه ها، این مرکز راه اندازی گردید و با رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدهای سخت افزاری و نرم افزاری در جهت کاهش تهدیدهای دشمن، به فعالیت خود ادامه داد. پدافند غیرعامل اتخاذ تدابیر

گونگون و اقدام معمول از سوی یک دولت جهت مایوس کردن دشمن از اقدام تجاوزکارانه و ایجاد تهدید محسوب می‌گردد. ج. ۱. ایران جهت ارائه سیاست نه شرقی و نه غربی و تعریف جدید از یک حکومت دینی در جهان با نام جمهوری اسلامی شیعی و صدور انقلاب از طریق جنبش نرم‌افزاری به منطقه و جهان، با یک تهاجم دائمی از سوی دشمنان نظام اسلامی مواجه بوده و آن‌ها حوادث و تهدیدهای متعددی را برای نظام ج. ۱. ایران به وجود آورده‌اند. حضرت امام (ره) در مورد تهدیدهای دشمنان علیه نظام فرموده‌اند:

«در هر شرایطی باید بنیه دفاعی کشور در بهترین وضعیت باشد و باید خطر دشمنان اسلام را جدی تلقی کرد و نباید از مکر و حيلة دشمنان غافل ماند.»

بسیج با وجود نیروهای مردمی خود در ارگان‌های مختلف لشکری و کشوری به‌عنوان یک بازوی قدرتمند در طول ۳۱ سال گذشته، به خوبی از عهده دفع تهدیدها برآمده است.

سازمان وسیع و مردمی بسیج توانسته است هم‌چون صاعقه‌ای بر سر دشمنان خارجی و عوامل داخلی آن‌ها فرود آمده و فتنه دشمنان را رفع و امنیت پایدار را برای کشور به ارمغان آورد.

بسیج به‌عنوان یک نیروی مردمی و ارزشمند که در ابعاد نظامی، فرهنگی و سیاسی در کشور حضور مؤثر داشته، می‌تواند بازوی اجرایی پدافند غیرعامل باشد.

اگر امنیت در دو شاخه نرم‌افزاری و سخت‌افزاری تقسیم گردد، بسیج می‌تواند در دو مورد یادشده، فعال عمل کند.

تعریف پدافند غیرعامل

برای پدافند غیرعامل چند تعریف وجود دارد؛ پدافند غیرعامل، مجموعه اقدامات غیرمسلحانه‌ای است که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدام‌های نظامی دشمن می‌گردد.

به عبارت دیگر، پدافند غیرعامل، اتخاذ تدابیر گوناگون غیرنظامی در حوزه دفاع ملی و اقدام معمول از سوی یک دولت جهت مایوس کردن دشمن از اقدام تجاوزکارانه و ایجاد تهدید محسوب می‌گردد. (سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷)

پدافند غیرعامل، مجموعه تدابیر و طرح‌هایی است که به‌کارگیری آن در طراحی و ساخت تأسیسات و مجتمع‌های زیستی، توان دفاعی مجموعه را در زمان بحران (تا جایی که امکان دارد) بدون نیاز به نیروی انسانی و به صورت خود به خود افزایش داده، پیامدهای بحران را کاهش و امکان بازسازی مناطق آسیب‌دیده را با هزینه کمتر و در زمان کوتاه‌تر فراهم می‌نماید.

هر اقدام غیرمسلحانه‌ای که موجب کاهش آسیب‌پذیری نیروها، ساختمان‌ها، تأسیسات و تجهیزات در مقابل عملیات خصمانه و مخرب دشمن گردیده و در صورت بروز جنگ، موجب کاهش خسارت‌های احتمالی گردد، پدافند غیرعامل نامیده می‌شود. (سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷) مهم‌ترین اقدامات پدافند غیرعامل، حفاظت از تجهیزات، امکانات و نیروی انسانی است. تهدیدها ممکن است از روش‌های نظامی (حمله هوایی، زمینی و دریایی دشمن به کشور) و غیرنظامی (حوادث طبیعی مانند سیل، زلزله، و...) باشد؛ به عبارت دیگر، وظیفه مهم پدافند غیرعامل، مدیریت بحران و کاهش تهدیدها می‌باشد.

این سه عبارت از فرمایشات مقام معظم رهبری (دام عزه) توجه کنید:

✓ امروز شما موظفید این نظام را حفظ کنید، آن هم به شکل پیراسته، به شکل خالص، به شکل سالم، به همان شکلی که بشود آن را به

امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) تحویل داد.

✓ اگر محافظت غیرنظامی (پدافند غیرعامل) نباشد، تمامی دستاوردهای فرهنگی، اقتصادی، علمی و سیاسی در یک نصف روز هدر

می‌رود.

✓ پدافند غیرعامل به صورت شعله ای بلند شود.

معظم له در جمله نخست اهمیت حفظ نظام را ترسیم و تأکید فرموده‌اند. در جمله دوم محافظت غیرنظامی را هم‌تراز تمامی دستاوردهای نظام و لازمه حفظ آنها قلمداد نموده و در جمله سوم فراگیر شدن و همگانی شدن پدافند غیرعامل را مورد تأکید قرار داده‌اند. یعنی همان گونه که شعله از جایی شروع می‌شود و به تدریج همه جا را فرا می‌گیرد، پدافند غیرعامل نیز باید همچون شعله فراگیر شده و همه افراد کشور آن را به عنوان ضامن بقای نظام و یک محمل مناسب برای بقاء، استمرار و تداوم حرکت خروشان انقلاب اسلامی در همه ابعاد، اعمال نمایند.

الف) بعد فرهنگی؛ اگر دشمن با تولید محتوا (کتاب، فیلم، عکس، سایت های اینترنتی و...) سعی کند اعتقادات مردم را نشانه بگیرد- که گرفته است- این یک نوع آفند است و البته بسیار بسیار خطرناک نیز می باشد و مقوله براندازی و تهدید نرم نیز در همین راستا به کار گرفته می شود، بنابراین ما چه نوع دفاعی باید از خود داشته باشیم که مردم محکم بایستند و این شیوه ها اثر نکند و آسیب پذیری به حداقل ممکن برسد؟

ب) بعد اقتصادی؛ کلیه شوک های هدفمند اقتصادی، توطئه های مالی و اقتصادی بین المللی، ارائه راهکارهای غلط اقتصادی و کلیه مدل های اقتصادی غربی که مستقیماً به اقتصاد ما ضربه می زند یا به نوعی مردم را از نظر اقتصادی به شکل آشکار و پنهان متضرر می سازد، آفند اقتصادی است که باید برای پدافند آن همیشه آماده و دارای طراحی و برنامه ریزی مشخص باشیم. امروز شما موظفید این نظام را حفظ کنید، آن هم به شکل پیراسته، به شکل خالص، به شکل سالم، به همان شکلی که بشود آن را به امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) تحویل داد.

ج) بعد علمی؛ وابسته نمودن دانشگاه ها به علوم بی روح غربی، دلسرد نمودن اساتید و دانشجویان از تولید دانش و فن آوری بومی و اسلامی و هم چنین مأیوس نمودن جامعه علمی از آینده، از جمله شیوه های حمله علمی دشمن به ما می باشد و ما باید برای مقابله با آن برنامه های متناسب و جامعی داشته باشیم.

د) بعد سیاسی؛ امنیت و اقتدار ملی و غرور آفرین ملت ایران، باورهای انقلابی مردم، حضور مردم در صحنه، ادبیات مثال زدنی مقاومت جوانان و آحاد ملت عزیز ایران، حضور فعال کشورمان در منطقه و مناسبات بین المللی، روحیه خودباوری و نشاط ملی و سایر سرمایه های سیاسی و اجتماعی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران نیز از جمله مواردی است که دشمن برای ضربه زدن به آن برنامه ریزی نموده و چشم طمع دوخته است که ما باید در این زمینه، هم هوشیار باشیم و هم از شیوه های مختلف و مناسب جهت مقابله با آن استفاده نمائیم.

ماهیت انقلاب ما به گونه ای است که جهانخواران و استکبار جهانی را در مقابل حرکت آن قرار می دهد. چرا که نظام های سرمایه داری و لیبرال دموکراسی غربی، اساساً بر مبنای دستیابی و حفظ منافع نامشروع فردی و گروهی به وجود آمده اند. در حالی که انقلاب متعالی و آزادی بخش اسلامی ایران، حقوق همه انسان ها را محترم شمرده و طبق موازین اسلامی به دنبال سعادت برای همه مردم است. ده ها تفاوت ماهوی دیگر نیز به ما این واقعیت را گوشزد می کند که دشمن برای ضربه زدن به نظام اسلامی ما از هیچ شیوه ای فروگذار نخواهد کرد. بنابراین ما باید در عرصه فرهنگ، فرهنگ اصیل و متعالی اسلامی- ایرانی را رعایت کرده و با ظرفیت های دریاگونه و متنوع آن، خود را بیش از پیش به همه جهانیان بشناسانیم و اجازه ندهیم فرهنگ های منحرف و شبه فرهنگ ها مجال حضور پیدا کنند. ما باید در عرصه اقتصاد، با برنامه ریزی صحیح اقتصادی، یک اقتصاد مبتنی بر اصول اسلامی و محکم را پی ریزی و اعمال نماییم. در عرصه علمی باید در همه ابعاد، سطوح و حریم ها مواظبت کامل نموده، پیشتاز باشیم و مراقب حمله های رنگارنگ دشمن در این زمینه بوده و خود را کاملاً آماده نگه داریم. در عرصه سیاسی نیز با اتکال به خداوند متعال و تمسک به قرآن عظیم الشان، پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله و سلم) و عترت پاک و مطهر ایشان (علیهم السلام)، مبانی حکومت داری اسلامی را در داخل کشور اجرا نموده و به جهانیان بفهمانیم که سیاست حاکم بر کشور ما مترقی ترین مبانی را دارد. ما باید خود را در همه این زمینه ها آماده و قوی نماییم. هم چنان که به فضل و رحمت الهی در سی سال گذشته و در فرازونشیب هایی که بر سر راه این انقلاب بزرگ قرار گرفت، همین گونه بوده ایم.

نقش تقویت و توان بسیج در دفاع هوشمندانه و پدافند غیرعامل

قوای نظامی مانند ارتش و سپاه پاسداران در فاز نظامی می توانند پدافند غیرعامل را انجام دهند؛ اما در فاز غیرنظامی باید از نیرویی استفاده کرد که در ارتباط بیشتر با مردم و مسائل غیرنظامی (فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و...) باشد تا در زمان وقوع بحران، به موقع و سریع وارد عمل شده و بتواند در زمان کوتاه، تهدیدها را کاهش دهد؛ بسیج این ویژگی را دارد. مقام معظم رهبری در مورد موضوع پدافند غیرعامل فرموده اند: «به امر پدافند غیرعامل باید به شکل بسیجی نگاه شود».

پدافند غیرعامل نوعی دفاع محسوب می شود و هر عاملی که تهدیدها را کاهش دهد، در نوع خود دفاع ملی است؛ به فرموده مقام معظم رهبری: «دفاع جزئی از هویت یک ملت زنده است و هر ملتی که نتواند از خود دفاع کند زنده نیست». (بیانات مقام معظم رهبری در جمع دانشجویان دانشکده افسری، ۱۳۷۹)

بی شک بسیج به عنوان یک الگوی حرکت مردمی در انقلاب اسلامی ایران، یکی از هدفمندترین حرکت های مردمی در سطح جهان است. شکل گیری این نهاد مردمی به عنوان یک حرکت فراگیر در سطح جامعه، با پیام پنجم آذرماه ۱۳۵۸ و در فضای اوایل انقلاب اسلامی و درخت نوپای جمهوری اسلامی، از ابتکارات حضرت امام خمینی (ره) به شمار می آید. این حرکت با وجود تأکید حضرت امام (ره) بر عدم انحلال ارتش و تشکیل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و تأکید بر ایجاد کمیته های انقلاب اسلامی از سوی دیگر، انجام شد. اگر هدف غایی راهبرد امنیت ملی (داخلی)، ایجاد امنیت عمومی در سطح جامعه باشد، بسیج مردمی در ج.ا.ایران ویژگی اجرای این امنیت را از همان ابتدای ظهور انقلاب اسلامی دارا بود. هر کشوری به تناسب دشمن و سرزمین خود، قابلیت ها و ظرفیت های دفاعی اش را تعریف و راهبرد خود را بر آن اساس طراحی می کند. اگر دفاع را مجموعه نظام دفاع

عامل و غیرعامل محسوب کنیم، نیروی دفاعی که بتواند هر دو مؤلفه را با هم انجام دهد، یک دفاع کامل را به اجرا درآورده است. بسیج یکی از نهادهایی است که هم با توجه به فلسفه وجودی آن و هم با توجه به گستردگی جغرافیایی سازمان خود می‌تواند نقش بسیار مهم و حیاتی در دفاع غیرعامل ایفا نماید. بسیج به واسطه این خصوصیت می‌تواند در این زمینه و در بروز تهدیدها و بحران‌های به وجود آمده، موفق عمل کند.

دلایل موفقیت بسیج در انجام مأموریت‌های پدافند غیرعامل

بسیج مردمی، یک پدیده یک‌پارچه ملی است که از بن‌جامعه ایجاد شده است و در طول هشت سال دفاع مقدس و پس از آن، توانسته تهدیدهای ملی را با دفاع ملی جواب دهد. این تهدیدها براساس نوع و شکل آن، هم نظامی بوده است و هم غیرنظامی؛ که نوع پدافند آن نیز به همین شکل صورت گرفته است. بسیج در تمامی صحنه‌های سیاسی، نظامی، فرهنگی، اقتصادی و... انقلاب حضور فعال دارد و بسیاری از گره‌ها و مشکلات را به دست توانای خود می‌گشاید. برخ از مأموریت‌های بسیج که در کلام امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به آن اشاره شده است را می‌توان به شرح زیر احصا نمود:

۱- دفاع از انقلاب و ارزش‌های الهی: «امروز ما موظف به دفاع از ارزش‌های الهی، که امروزه در این نظام اسلامی مجسم است، هستیم. دفاع از استقلال این کشور اسلامی، دفاع از تمامیت ارضی آن است.» (حدیث ولایت، ج ۳: ۱۸)

«بسیجی کسی است که سینه‌اش را سپر و با هر وسیله‌ای که در اختیارش باشد، دفاع از انقلاب را به عهده می‌گیرد؛ چون در حقیقت از اسلام و قرآن دفاع کرده است.» (روزنامه جمهوری، ۱۳۶۳/۸/۲۹)

۲- دفاع از نظام اسلامی: «نظام ج.ا.ایران در مسائل مختلف متکی به نیروهای بسیج است.» (سخنرانی امام امت در سالروز تشکیل بسیج ۱۳۶۰/۹/۴)
۳- ایستادگی در برابر دشمن: «آماده بودن برای فداکاری در راه خدا و جلوگیری از کفر و هجوم بیگانگان.» (سخنرانی امام امت در سالروز تشکیل بسیج ۱۳۶۰/۹/۴)

۴- سازندگی کشور: «همه نیروهای بسیجی ما باید در سازندگی روستاها، کشاورزی، راه‌ها، صنایع و در خدمت آبادانی کشور به کار گرفته شوند.» (صحیفه نور، ج ۱۹: ۱۳۹)

هر مسلمان مؤمنی، یک بسیجی مخلص قلمداد می‌شود و برای دفاع از اسلام و مسلمین، هیچ مانعی نمی‌تواند سد راه او شود. این ویژگی‌های قانون‌مند و مشروع، نوعی بازدارندگی در دشمنان ایجاد نموده است. بسیج مردمی در سراسر سرزمین ایران در اقوام مختلف به صورت یک نماد نظامی و غیرنظامی وظایف خود را به بهترین شکل انجام می‌دهد. علت موفقیت بسیج، از جنس مردم بودن است و این که از لحاظ فرهنگ و سازمان، مردمی است؛ به دلیل همین امر، در حوادث غیرمترقبه مانند زلزله، سیل و طوفان، بسیج سرعت عمل لازم را در کم کردن تهدیدها دارد؛ یعنی همان مسئله‌ای که باید در پدافند غیرعامل لحاظ گردد. ویژگی‌هایی که بسیج مردمی را نسبت به دیگر نیروهای نظامی متمایز می‌کند، عبارتند از:

۱- فراگیر و مردمی بودن: نخستین ویژگی بسیج را می‌توان فراگیری مردمی آن دانست. علت این است که بسیج از اقشار و صنوف مختلف جامعه تشکیل شده و مانند ریشه‌ای چند شاخه، درخت نظام را محکم نموده است. این فراگیری، با ایجاد بازدارندگی مردمی، در نوع خود یک راهبرد دفاعی در راهبرد امنیت ملی کشور محسوب می‌شود. این بازدارندگی در دو بُعد دفاعی و تبلیغی است که هدف غایی آن، تقویت بنیه امنیت ملی و سلب اراده تجاوزگری دشمن است. (کیوان حسینی، ۱۳۸۷)

به نقل از رهبر انقلاب، بسیجیان همه اقشار جامعه‌اند؛ از یک کشاورز تا یک سیاستمدار و این‌ها می‌توانند یک بازدارندگی را در امنیت داخلی ایجاد نمایند. (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۸۴/۹/۷)

۲- حضور فعال در تمامی صحنه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی: همه سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و ملی، با توجه به بسیجی بودن کارکنان، حضوری تعریف شده در صحنه‌های سیاسی، اجتماعی دارند که امنیت داخلی را در بر خواهد داشت. دشمن اگر قصد تجاوز سخت و نرم به کشورمان را داشته باشد، به علت حضور فعال بسیج در تمامی امور و صحنه‌ها، با مانع سختی برخورد خواهد کرد؛ چراکه این دفاع همه جانبه صورت می‌گیرد و می‌تواند راهبرد امنیت ملی و داخلی را رقم بزند. در طول سه دهه، چه در اوایل انقلاب که گروهک‌های منافق و مسلح و ارتش بعثی عراق محل امنیت داخلی و خارجی ج.ا.اسلامی ایران بودند و چه در دوران پس از جنگ که بسیج نقش کارکرد نرم‌افزاری را در تمامی شئون و امور به منصه ظهور رسانده، بسیج یگانه نیروی مردمی بود که توانست در برابر این تهدیدها، از انقلاب اسلامی دفاع کند. به نقل از رهبر معظم انقلاب، بسیج منحصر به میدان جنگ سخت نیست بلکه حضوری پیوسته در همه میدان‌ها دارد که میدان امنیت داخلی از مهم‌ترین آن‌هاست. این حضور امروزه با همکاری و مشارکت نیروهای دیگر در سطح امنیت انتظامی و اجتماعی قابل تبیین است و کارکرد سخت‌افزاری و نرم‌افزاری امنیت پایدار را به ارمغان خواهد آورد. (بیانات رهبر معظم انقلاب ۱۳۷۷/۹/۲)

۳- راهبرد وحدت بخش مردمی: جغرافیای مردمی ایران از اقوام مختلف تشکیل شده است. بسیج مردمی در ایران اسلامی، سبب ایجاد وحدت قومی بین نژادها و اقوام مختلف شده و توجه آن‌ها را به حفظ و صیانت از امنیت داخلی ایران اسلامی معطوف کرده است. ایجاد شکاف قومی یکی از توطئه‌های دشمنان انقلاب اسلامی در طول سه دهه انقلاب بوده و بسیج مردمی سبب ایجاد یک راهبرد وحدت‌بخش مردمی و قومی گردیده است. این وحدت‌بخشی در تمامی روستاها، شهرها و استان‌های کشور قابل رؤیت است و بسیج مردمی به عنوان هسته مرکزی این راهبرد، در این میدان عمل می‌کند. شکاف‌های قومی، اختلاف‌های مذهبی و دینی و وجود سوابق تجزیه‌طلبانه، می‌تواند به عنوان تهدیدهای جدی علیه امنیت ملی محسوب شود. اما بسیج مردمی و کارکرد موفق آن، یک عامل بازدارنده جهت رفع این تهدیدها است. عامل وحدت‌بخش بسیج می‌تواند کشور را در برابر تهدیدها، انجام دفاع و ترویج فرهنگ آن موفق گرداند.

۴- بسیج و مدیریت بحران‌های داخلی: بحران‌های داخلی یکی از عوامل تهدید امنیت داخلی است. تاریخ انقلاب سرشار از بروز بحران‌های داخلی توسط دشمنان و معاندان نظام اسلامی بوده و کارکرد نرم‌افزاری و سخت‌افزاری بسیج سبب رفع این تهدیدها و مدیریت این بحران‌ها گردیده است. از طرف دیگر، حضور فعال در پدافند غیرعامل در صحنه جنگ و مبارزه با بلایای طبیعی، از اقدامات جدید بسیج در حوزه مدیریت بحران است.

۵- خصوصیات فردی و سازمانی بسیجیان: بسیجی کسی است که با برخورداری از تفکر و ارزش‌های اسلام ناب محمدی (ص) برای دفاع از دین خدا، از مال و جان خویش گذشته و تحت هر شرایطی در این راه به مبارزه خویش ادامه می‌دهد. به نقل از مقام معظم رهبری، بسیج یعنی ناشی از ایمان و اخلاص و انگیزه دینی و ایمان خالصانه که در هر میدانی که انسان احساس خطر کند، کارآیی و توانایی حضور در آن میدان را داراست. بسیج به صنف و گروه سنی خاصی بر نمی‌تابد بلکه هر زن و مردی در هر سنی با هر شغلی، می‌تواند بسیجی باشد و این همان نکته اصلی در اجرای امر پدافند غیرعامل است. انگیزه بالا، حس شهادت‌طلبی، ایثار، از خودگذشتگی و مردمی بودن، در اجرای سریع و دقیق پدافند غیرعامل نیز می‌تواند مؤثر باشد و در تهدیدهای نظامی و غیرنظامی و اقدامات پیشگیرانه، قبل از هرگونه اقدام نظامی و حتی پس از تهدید نظامی، موفق عمل نماید.

بیانات، فرامین و تدابیر فرمانده معظم کل قوا در خصوص پدافند غیرعامل

اینکه دولت به پدافند غیرعامل اهمیت بدهد و وزراء و مسئولین دولتی به آن اهتمام کنند تذکر داده ایم و نظرات رهبری به دولت و آن ستاد ابلاغ شده است. ستاد کل (مسئولین و کارشناسان) باید در دولت و دستگاه‌ها و فصل بودجه در مجلس، همه جا با جدیت دنبال انجام کار بروند و آقایان را توجیه کنند. این موضوع را قبلاً هم ابلاغ کرده ام و الان هم تاکید می‌کنم که باید تدابیر کارساز در باب پدافند غیرعامل را عملی کنید (۸۵/۶/۳۰).

- امروز اهمیت پدافند غیرعامل قاعدتاً برای مسئولین بایستی شناخته شده باشد اهتمام شما کار را پیش می‌برد.
- گفته بودم کار بسیجی بکنند (برای پدافند) عملاً چه کرده اید بگوئید دنبال کنند کار به نتیجه برسد (۸۵/۱۲/۶).
- موارد ذیل برگرفته از بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا در ارتباط با ساماندهی و ایجاد یک هماهنگی و ضمانت اجرایی در تصمیمات در ارتباط با پدافند غیرعامل می‌باشد: تاکید بر شناسایی مراکز درجه ۱ و حیاتی کشور در طرح‌های پدافندی
- اولویت بندی اماکن و موضوعات بر اساس اهمیت و کاربرد آنان در طرح
- داشتن نگاه اجرایی و میدانی در موضوعات پدافند غیرعامل
- به نتیجه رساندن طرح‌های پدافند غیرعامل در ارتباط با مسئولین اجرایی کشور
- تاکید داشتن بر طرح پدافند غیرعامل برای کلیه پروژه‌ها و تاسیسات کشور
- تاکید بر پیگیری کمیته دائمی و نظارت بر اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل دستگاه‌های اجرائی کشور
- تاکید بر روحیه بسیجی در اجرای پروژه‌ها
- در اولویت بالا قرارداشتن مسئله پدافند غیرعامل کشور
- استفاده از نعمت‌های خداداد (عوارض طبیعی موجود و ...)
- ایمن سازی سرمایه‌های اساسی (اقلام عمده دفاعی و حیاتی)

پدافند غیرعامل مثل مصونیت سازی بدن انسان است: پدافند غیرعامل مثل مصونیت سازی بدن انسان است. از درون ما را مصون می‌کند. معنایش این است که ولو دشمن تهاجمی هم بکند و زحمتی هم بکشد و ضرب و زوری هم بزند، اثری نخواهد کرد. این پدافند غیرعامل نتیجه اش این است. ببینید چقدر مهم است که ما این حالت را در کل بیکره کشور و جامعه در دستگاه‌های مختلف بوجود بیاوریم. کاری کنیم که همت ما فقط مصروف به این نباشد که دشمن را منصرف کنیم یا برای مقابله خودمان را آماده بکنیم. نه، کاری کنیم که ما مصونیت در خودمان بوجود بیاوریم. این با

پدافند غیرعامل تحقق پیدا می کند. بنابراین این مسئله، مسئله بسیار مهمی است که بایستی راه بیفتد. بیانات حضرت امام خامنه ای در روز هفتم آبان ۱۳۹۱

- * این موضوع را قبلاً هم ابلاغ کرده ام و الان هم تأکید می کنم که تدابیر کارساز در این پدافند غیرعامل را عملی کنید.
- * تنها راه مقابله با تهدیدها این است که وضعیت داخلی به گونه ای ساماندهی شود که دشمن از پیروزی خود مطمئن نباشد و زمینه را برای ماجراجویی فراهم نبیند.
- * ندانستن اینکه دشمن چه در سر دارد و چه می خواهد بکند، غفلتی است که ممکن است ما را از امکان برخورد و امکان دفاع محروم کند.
- * چشم تاریخ به رفتار مسئولان، صحنه گردانان و نخبگان ایران است و آیندگان در ماوراء هر حرف یا سکوت، اقدام یابی عملی امروز ما قضاوت خواهد کرد.
- * تهدید را کاملاً جدی بگیرید، یعنی به هیچ وجه در محاسبات خودتان از جدید تهدید پایین نیاید، منتها تهدید جدی معنایش حتمی نیست، هیچ حتمیتی وجود ندارد.
- * باید تدابیر کارساز در باب پدافند غیرعامل را عملی کنید.
- * پدافند غیرعامل مانند شعله ای بلند شود.

سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری به دستگاههای اجرای در حوزه پدافند غیرعامل

متن کامل این سیاست های ابلاغی که به عنوان راهنمای دستگاه های اجرایی، تقنینی و نظارتی، خط مشی و جهت گیری نظام را در بخش مذکور تعیین می کند، به شرح زیر است:

- ۱- تأکید بر پدافند غیرعامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می گردد.
- ۲- رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل از قبیل انتخاب عرصه ایمن، پراکنده سازی یا تجمع حسب مورد، حساسیت زدایی، اختفاء، استتار، فریب دشمن و ایمن سازی نسبت به مراکز جمعیتی و حائز اهمیت بویژه در طرح های آمایش سرزمینی و طرح های توسعه آینده کشور.
- ۳- طبقه بندی مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت به حیاتی، حساس و مهم و روزآمد کردن آن در صورت لزوم.
- ۴- تهیه و اجرای طرح های پدافند غیرعامل (با رعایت اصل هزینه - فایده) در مورد مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت (نظامی و غیرنظامی) موجود و در دست اجراء بر اساس اولویت بندی و امکانات حداکثر تا پایان برنامه ششم و تأمین اعتبار مورد نیاز.
- ۵- تهیه طرح جامع پدافند غیرعامل در برابر سلاح های غیرمتعارف نظیر هسته ای، میکروبی و شیمیایی.
- ۶- دو یا چندمنظوره کردن مستحذات، تأسیسات و شبکه های ارتباطی و مواصلاتی در جهت بهره گیری پدافندی از طرح های عمرانی و بویژه در مناطق مرزی و حساس کشور.
- ۷- فرهنگ سازی و آموزش عمومی در زمینه به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در بخش دولتی و غیردولتی، پیش بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه تحقیقات در زمینه پدافند غیرعامل.
- ۸- رعایت طبقه بندی اطلاعات طرح های پدافند غیرعامل.
- ۹- ممانعت از ایجاد تأسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن این گونه تأسیسات از شهرها و پیش بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تأسیساتی که وجود آنها الزامی است و ممانعت از ایجاد مراکز جمعیتی در اطراف تأسیسات پرخطر با تعیین حریم لازم.
- ۱۰- حمایت لازم از توسعه فناوری و صنایع مرتبط مورد نیاز کشور در پدافند غیرعامل با تأکید بر طراحی و تولید داخلی.
- ۱۱- به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدات نرم افزاری و الکترونیکی و سایر تهدیدات جدید دشمن به منظور حفظ و صیانت شبکه های اطلاع رسانی، مخابراتی و رایانه ای.
- ۱۲- پیش بینی سازوکار لازم برای تهیه طرح های مشترک ایمن سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح ها و برنامه ها و مدیریت نهادهای مسئول، در دو حوزه پدافند غیرعامل و حوادث غیرمترقبه در جهت هم افزایی و کاهش هزینه ها.
- ۱۳- ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی، برنامه ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و آیین نامه های فنی پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آنها.

اقدامات اساسی در دفاع غیرعامل

اقدامات اساسی در تأمین دفاع غیرعامل شامل موارد زیر می‌باشد که در تهیه طرح‌ها متناسب با مأموریت، وضعیت، موقعیت و شرایط زمانی و مکانی و رده سازمانی باید مورد استفاده و بهره‌برداری لازم قرار بگیرد. در ابتدا، اصول دفاع غیرعامل و ملاحظه‌های آن را نام برده و سپس به تعریف هر یک از این اصطلاحات می‌پردازیم.

۱- استتار و اختفا: فن و هنری است که با استفاده از وسایل طبیعی و مصنوعی، امکان کشف و شناسایی نیروها، تجهیزات و تأسیسات را از دیده‌بانی، تجسس و عکسبرداری دشمن مخفی داشته و حفاظت نماید.

۲- پوشش: پنهان‌سازی و حفاظت و نیروی انسانی در برابر دید و تیر دشمن و تهدیدها است.

۳- فریب: کلیه اقدام‌های طراحی شده حيله گرانه، که موجب گمراهی و غفلت دشمن در نیل به اطلاعات و محاسبه و برآورد صحیح از توان کمی و کیفی طرف مقابل گردیده و او را ر تشخیص هدف و هدف‌گیری، با شک و تردید مواجه نماید. فریب، انحراف ذهن دشمن از اهداف حقیقی و مهم، به سمت اهداف کاذب و کم اهمیت می‌باشد.

۴- تفرقه و پراکندگی: وسعت مکان انتخابی باید به گونه‌ای باشد که امکان پراکندگی مناسب تأسیسات و تجهیزات را فراهم نماید.

۵- مقاوم‌سازی و استحکام: ایجاد هرگونه حفاظ که در مقابل اصابت مستقیم بمب، راکت، موشک، گلوله، توپخانه، خمپاره، ترکش و یا بلایای طبیعی مقاومت نموده و مانع صدمه رسیدن به نفرات، تجهیزات یا تأسیسات گردیده و تأثیر ترکش و موج انفجار را به صورت نسبی، خنثی نماید.

۶- اعلام خبر: آگاهی و هشدار به نیروهای خودی مبنی بر نزدیک بودن عملیات تعرضی دشمن؛ این هشدار که برای آماده شدن است، امکان دارد چند ساعت، چند روز و یا زمانی طولانی‌تر از آغاز مخاصمه، اعلام گردد. دستگاه‌ها و وسایل اعلام خبر شامل رادار، دیده‌بانی بصری، آژیر، بلندگو، پیام‌ها و آگاهی‌های هشداردهنده می‌باشد.

۷- مکان‌یابی: شکل عوارض و محیط، احداث تأسیسات و استقرار تجهیزات به گونه‌ای است که هم‌رنگی و هماهنگی با عوارض محیطی (روستایی، کویری، کوهستانی، جنگلی و شهری) در محل مناسب را داشته باشد.

۸- احداث پناهگاه: احداث سرپناه و محل امن از آسیب‌های طبیعی و جنگی (بمباران، موشک) برای تأسیسات حیاتی و نیروی انسانی.

۹- آمایش سرزمینی: تنظیم و برنامه‌ریزی کمی و کیفی یک موضع، مکان (واحدهای خرد و کلان) با در نظر داشتن شرایط و عوامل سیاسی نظامی، امنیتی، اقتصادی، اجتماعی، اقلیمی در سطح کلان وسیع می‌باشد. از مهم‌ترین ویژگی‌های آن، نگرش همه‌جانبه به مسائل، آینده‌نگری و دوراندیشی و نتیجه‌گیری‌های مکانی از درون‌مایه‌های راهبرد توسعه ملی می‌باشد. آمایش سرزمینی، بهترین، دقیق‌ترین و ظریف‌ترین شیوه انتقال عاقبت‌اندیشی منطقی و ملی حکومت بر سرزمین یا فضای حیاتی (واحدهای خرد و کلان) در چارچوب عدالت است. در کشورهای اروپایی، مفهوم آمایش سرزمینی ابتدا مفهوم دفاعی دارد و سپس مفهوم توسعه‌ای پیدا می‌کند؛ قبل از ساخت نیروگاه، بزرگراه، سد و زیرساخت‌های کلیدی، موضوع در کمیته‌های نظامی و دفاعی مطرح می‌گردد و پس از بررسی لازم و اعمال ملاحظه‌های دفاعی و امنیتی، نسبت به ساخت آن‌ها اقدام می‌گردد. نکته قابل توجه این است که این اقدامات، تلفیقی از اقدامات نظامی و غیرنظامی است که در صورت وقوع بحران و هرگونه تهدید، مورد استفاده مناسب (با نوع مأموریت) قرار می‌گیرد (سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷).

جمع بندی و نتیجه گیری

اهمیت پدافند غیرعامل در دفاع ملی و دفع تهدیدها و بحران‌ها، در دو بُعد قابل ارزیابی می‌باشد:

الف) بُعد نظامی

جنگ یکی از عناصر پایدار تاریخ بشری است؛ به گونه‌ای که جامعه‌شناسان آن را به عنوان یک پدیده واقعی اجتماعی قلمداد نموده‌اند. انجام اقدامات دفاع غیرعامل در جنگ‌های امروزی، در جهت مقابله با مهاجمان و تقلیل خسارت‌های ناشی از حمله‌های هوایی، زمینی و دریایی کشور مهاجم، موضوعی بنیادی است که وسعت و گستره آن، تمامی زیرساخت‌ها و مراکز حیاتی و حساس نظامی و غیرنظامی، ارتباطی و مواصلاتی نظیر بندرها، فرودگاه‌ها، پل‌ها، زیرساخت‌های محصولات کلیدی نظیر پالایشگاه‌ها، نیروگاه‌ها، مجتمع‌های بزرگ صنعتی مراکز هدایت و فرماندهی و جمعیت مردمی کشور را در بر می‌گیرد؛ تا اندازه‌ای که حفظ امنیت ملی و اقتصادی به طرز چشمگیری، وابسته به برنامه‌ریزی و ساماندهی همه‌جانبه در موضوع حیاتی «دفاع غیرعامل» می‌باشد. (سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷)

بنابراین، تجارب و شواهد ثبت شده در جنگ‌های قدیمی تاریخ بشر و قرن حاضر، نمونه‌های مستدل و انکارناپذیری است که اهمیت حیاتی پدیده «دفاع غیرعامل» را آشکار و ثابت می‌نماید. موارد زیر، نمونه بارزی از این اهمیت می‌باشند.

۱- به کارگیری اقدامات پدافند غیرعامل موجب زنده ماندن و ادامه حیات و بقای نیروی انسانی می‌گردد که با ارزش‌ترین سرمایه یک سازمان و قدرت ملی کشور می‌باشد.

۲- دفاع غیرعامل موجب صرفه‌جویی کلان اقتصادی و ارزی در حفظ تجهیزات و تسلیحات بسیار گران‌قیمت نظامی (هوایماهای شکاری و ترابری، سامانه‌های موشکی و پدافند هوایی و زمین به زمین، رادارها، شناورها، توپخانه صحرایی، تانک‌ها، نفربرها و...) می‌گردد.

۳- دفاع غیرعامل، مراکز حیاتی و حساس (اقتصادی، سیاسی، نظامی، ارتباطی، مواصلاتی، پالایشگاه‌ها، نیروگاه‌ها، بندر، فرودگاه‌ها، مجتمع‌های صنعتی) را در برابر حمله‌ها و بمباران‌های هوایی و زمینی دشمن حفظ نموده، خسارت‌ها و صدمه‌ها را تقلیل و ادامه فعالیت و مقاومت در شرایط بحران و جنگ را ممکن می‌سازد.

۴- اقدامات دفاع غیرعامل موجب تحمیل هزینه بیشتر به دشمن می‌گردد.

۵- دفاع غیرعامل موجب حفظ نیروها برای ضربه زدن در زمان و مکان مناسب به دشمن و سلب آزادی و ابتکار عمل از دشمن و نیروی مهاجم می‌شود.

۶- فریب، یکی از اصول دفاع غیرعامل است؛ تهیه و ساخت‌وسازهای فریبنده و کاذب، یکی از اقدامات مؤثر دفاع غیرعامل است که در صورت استتار و اختفا و پوشش اهداف حقیقی، نتایج بسیار خوبی دارد.

۷- در مقام مقایسه سه عنصر (تهاجم، دفاع عامل و دفاع غیرعامل) عنصر دفاع غیرعامل، مخارج و هزینه‌های کمتری داشته و از نظر اخلاقی و بشردوستانه و سیاسی، مفهومی صلح‌دوستانه‌تر دارد؛ هم‌چنین نیل به «دفاع غیرعامل» در مقایسه با «دفاع عامل» ساده‌تر و قابل دسترس‌تر و با سیاست خودکفایی و عدم وابستگی کشورها، موافق‌تر است.

۸- پیشگیری بهتر از درمان و تصفیه آب در سرچشمه آسان‌تر از تصفیه در دریافت است. دفاع غیرعامل به دلیل ویژگی‌های خاص خود که پشتیبان دفاع عامل است، بهترین پیشگیری برای جبران خسارت‌های ناشی از بحران‌های داخلی و خارجی، تهدید و جنگ است.

۹- انجام اقدامات دفاع غیرعامل در مراکز حیاتی و حساس کشور، به دلایل مشروحه زیر، موضوعی اجتناب‌ناپذیر است.

۹-۱- وجود شکاف فناوری در سامانه‌ها و تسلیحات پدافند هوایی عامل به علت پیشرفت سریع سامانه‌های آفندی و پدافندی و عدم امکان تهیه فوری سامانه‌های پیشرفته پدافند هوایی به علت هزینه‌های کلان و بی‌انتهای بودن این روند.

۹-۲- آسیب‌پذیری سامانه‌های پدافند هوایی در برابر جنگ الکترونیک پیشرفته دشمن.

۹-۳- غافلگیر شدن سامانه‌های پدافند هوایی در برابر هوایماهای تهاجمی و موشک‌های کروز و بالستیک به علت پرواز در ارتفاع پایین و استفاده از نقاط کور راداری.

۹-۴- عدم امکان پوشش کامل پدافندی مراکز حیاتی و حساس و مراکز جمعیتی کشور به علت وسعت سرزمینی و روند آمار افزایشی ساخت و احداث مراکز حیاتی و حساس جدید.

۹-۵- برتری هوایی دشمن.

۱۰- نظریه‌های راهبردی و رهنامه‌های دفاعی دال بر اهمیت و لزوم توجه به دفاع غیرعامل می‌باشد. یکی از نظریه‌پردازان جنگ می‌گوید: کسی که اولین ضربه را می‌زند برنده نیست، بلکه کسی که آخرین ضربه را تحمل می‌کند برنده است و شکست‌ناپذیری مربوط به دفاع می‌باشد.

۱۱- طبیعت مدرسه علم است؛ مطالعه طبیعت، پیام‌های مفید، روشن و حکیمانه‌ای برای الگوبرداری در جهت حفظ حیات و ادامه زندگی انسان دارد. (نباتی، ۱۳۸۶: ۱۹)

امروزه کشورهایی که طعم خرابی و خسارت‌های ناشی از جنگ را چشیده‌اند، به منظور حفظ سرمایه‌های ملی و منابع حیاتی خود، توجه ویژه‌ای به دفاع غیرعامل نموده و در راهبردهای دفاعی خود، جایگاه والایی را برای آن قائل شده‌اند.

ب) بُعد غیرنظامی

ماهیت پدافند غیرعامل اقدامات غیرنظامی است که در برابر بحران‌ها و تهدیدهای احتمالی و پیش‌رو صورت گرفته و در جهت رفع و دفع آن‌ها اقدام می‌نماید. در این رابطه، بحران‌ها و تهدیدها فقط در زمینه تهاجم نظامی به‌وقوع نمی‌پیوندد، بلکه در بلایای طبیعی نظیر، سیل، طوفان و زلزله نیز بحران و تهدید وجود دارد؛ بنابراین باید مجموعه تدابیری اندیشیده شود که به صورت خوداتکا، از یکسو توان دفاعی در برابر تهدید و بحران‌های طبیعی (غیرنظامی) را افزایش داده و از سوی دیگر، پیامدهای بحران را کاهش و امکان بازسازی مناطق آسیب‌دیده را با کمترین هزینه فراهم سازد. به‌طور کلی،

دفاع غیرنظامی، تقلیل خسارت‌های مالی و صدمه‌های جانی وارده بر غیرنظامیان در جنگ یا در اثر حوادث طبیعی نظیر سیل، زلزله، طوفان، آتشفشان، آتش‌سوزی و خشکسالی می‌باشد. در منابع خارجی، وظایف دفاع غیرنظامی شامل چهار عنوان زیر می‌باشد:

۱- اقدامات پیشگیرانه و کاهش دهنده؛

۲- آماده‌سازی و امداد رسانی؛

۳- هشدار و اخطار؛

۴- بازسازی مجدد (سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷)

در واقع هدف اصلی دفاع غیرعامل در بُعد غیرنظامی، مقاوم نمودن تجهیزات و تأسیسات در برابر انواع تهدیدها و آفت‌های عمومی، کاهش آسیب‌پذیری و افزایش احتمال بازپروری و بازسازی به‌منظور بالا رفتن اعتماد سیستم در شرایط عملیاتی و کاهش ناامنی‌هاست؛ بنابراین اقدامات زیر در زمینه پدافند غیرعامل در بُعد غیرنظامی ضروری است:

۱- ایجاد فرهنگ و باور عمومی در مورد ضرورت به‌کارگیری پدافند غیرعامل و مردمی کردن آن در بُعد غیرنظامی.

۲- آموزش تخصصی به نیروهای داوطلب مردمی در شاخه‌های مختلف دفاع غیرعامل جهت رفع بحران‌ها و دفع تهدیدهای احتمالی به وسیله این نیروها. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۵: ۴)

۳- اقدامات پیشگیرانه در زمینه احداث تأسیسات فیزیکی مناسب در مراکز حیاتی و حساس کشور جهت دفع تهدیدهای احتمالی از بلایای طبیعی و غیرطبیعی نظیر جنگ و عوارض پس از آن.

نتیجه‌گیری

علاقه به حیات و حفظ بقا، به صورت غریزی در درون هر انسانی وجود دارد. انسان در طول تاریخ به دنبال کاهش آسیب‌پذیری خود از بلایای طبیعی و بروز خسارت‌های ناشی از جنگ‌ها بوده است. دفاع غیرعامل واکنش طبیعی در برابر این گونه خسارت‌ها می‌باشد که از طرف انسان در برابر این بلا یا صورت می‌پذیرد. اقدامات دفاع غیرعامل شامل اصول اساسی و ملاحظه‌هایی است که در بیشتر کشورهای جهان، با کمی اختلاف، پذیرفته شده‌اند ولی شیوه به‌کارگیری آن‌ها ابتکاری، هنرمندانه و خردمندانه است. پدافند غیرعامل، مجموعه اقداماتی است که در صورت بروز جنگ و بحران‌های طبیعی، خسارت‌های احتمالی را به حداقل میزان خود می‌رساند. هدف از اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل، کاستن از آسیب‌پذیری نیروی انسانی و تجهیزات حیاتی، حساس و مهم کشور می‌باشد. برای اجرای دفاع غیرعامل، باید یک سازمان و نهاد با نیروی انسانی قوی و با انگیزه موجود باشد. در ج.ا.ایران نیز اجرای پدافند غیرعامل باید توسط این نهاد که ویژگی‌های خاص خود را داراست، به اجرا درآورده شود. بسیج مردمی با ویژگی‌های مردمی و امنیت‌ساز خود، به نقل از حضرت امام (ره)، یک سرمایه اجتماعی بوده و در طول سه دهه انقلاب، حافظ و پشتیبان نظام اسلامی در دفع تهدیدهای سخت و نرم بوده است. بسیج که نیرویی مبتنی بر جنبه داوطلبانه با انگیزه بالای دینی و مردمی است، با داشتن توانایی‌های فرهنگی، اجتماعی و گستردگی رده‌های تحت پوشش و به‌ویژه انعطاف‌پذیری و سرعت عمل جهت مقابله با انواع تهدیدها، می‌تواند مواجه شود و نقشی حیاتی در تأمین و تحفیظ امنیت کشور ایفا نماید.

فهرست منابع

- ۱- ابراهیمی، نبی‌ا...، (۱۳۸۶)، فرهنگ تفکر بسیجی و قدرت نرم، مجموعه مقالات همایش بسیج و قدرت نرم، مرکز همایش‌های بین‌المللی سازمان صدا و سیما، ۲۶ آذرماه.
- ۲- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با بسیجیان به مناسبت سالروز شهادت امام صادق (ع) و هفته بسیج، ۱۳۸۴/۹/۷.
- ۳- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با گروه کثیری از پاسداران و بسیجیان، ۱۳۷۷/۹/۲.
- ۴- جمالی، محمودرضا، (زمستان ۱۳۸۶)، پدافند غیرعامل درآمدی به نقش حفاظت و اطلاعات در آن، فصلنامه هادی، سال چهارم، شماره شانزدهم.
- ۵- جمعی از نویسندگان، مدیریت بحران در عرصه بهداشت و درمان حوادث غیرمترقبه، (۱۳۸۵)، مؤسسه عالی و کاربردی.
- ۶- حدیث ولایت، جلد ۳.
- ۷- زمانی، رضا، (۱۳۸۷)، کارکرد بسیج در امنیت داخلی، فصلنامه مطالعات بسیج، سال یازدهم، شماره ۴۱
- ۸- سایت پدافند غیرعامل، ۱۳۸۷/۵/۲۳

- ۹- سخنرانی مقام معظم رهبری در جمع دانشجویان دانشکده افسری امام علی ۱۳۷۹.
- ۱۰- سخنرانی امام امت در سالروز تشکیل بسیج ۱۳۶۰/۹/۴.
- ۱۱- صحیفه نور، ج ۱۹.
- ۱۲- کیوان حسینی، سیداصغر، (۱۳۸۷)، بازدارندگی مبتنی بر بسیج مردمی، سایت بسیج دانشجویی، چهارم آذر.
- ۱۳- محمدی روشنق، امین، (۱۳۸۸)، اصول و مبانی پدافند غیرعامل، تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاع
- ۱۴- مصاحبه با سردار غلامعلی جلالی رئیس سازمان پدافند غیرعامل، (۱۳۸۶)، ماهنامه پیام انقلاب، شماره ۸.
- ۱۵- نباتی، عزت‌الله، (زمستان ۱۳۸۶)، پدافند غیرعامل، تهران، مرکز پژوهشی شهید صیاد شیرازی.
- ۱۶- ماهنامه اطلاعات راهبردی- شماره ۸۴- صفحات ۴۵- ۵۵